Länsstyrelsen
Gävleborg

NATURA 2000

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0630179 Skärjån

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom nätverket av områden säkerställs naturvärden inför framtiden. Varje land är skyldigt att bevara värdena i sina utpekade områden. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska finnas en bevarandeplan (eller skötselplan) med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplanen fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den är ett så kallat "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument, för formell reglering av t ex skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtyper och arter i ett enskilt område finns i kartverktyget Skyddad natur. Gå in på Naturvårdsverkets hemsida och sök på ”kartverktyget skyddad natur”. När du kommit in i kartverktyget så söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

Karta över naturtyper hittas efter sökning av område, gå till fliken Kartskikt, avmarkera allt och under Naturtypskarteringar lägg till Natura naturtypskartan (NNK) och välj Naturtyper (ytor), Naturtyper (linje) och Naturtyper (punkter).

Det går också att ladda ner naturtypskartan som shapefiler på följande adress: http://gis-services.metria.se/nvfeed/atom/nnk.xml

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0630179 Skärjån

Kommun: Gävle och Söderhamn

Områdets totala areal: 115,9 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-10-21

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2006-12-15

Markägarförhållanden:
Skogsbolag.

Regeringsbeslut, historik:
SPA: Nej, pSCI: 1998-12-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

3260 - Mindre vattendrag

6450 - Svämängar

7140 - Öppna mossar och kärr

9010 - Taiga

91E0 - Svämlövskog

1029 - Flodpärlmussla, *Margaritifera margaritifera*

1163 - Stensimpa, *Cottus gobio*

1355 - Utter, *Lutra lutra*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:
Vattendraget, de örtrika stränderna, strandskogarna med stort lövinslag, översvämningsbetingade tidigare hävdade sidvallsängar samt de sällsynta arter som är knutna till dessa naturtyper.

Motivering:
Området hyser värdefulla livsmiljöer för biologisk mångfald, såväl limniska som terrestra. Förekomsten av sällsynta arter såsom ädellav, raggtaggsvamp och flodpärlmussla gör området skyddsvärt.

Prioriterade åtgärder:
Arbeta för att ändra på rådande situation med nu gällande vattendom och tappning, vilken påverkar vattendragets natur starkt negativt.

Beskrivning av området

Området är beläget ungefär mitt emellan Gävle och Söderhamn och omfattar en ca 8 km lång sträcka av Skärjåns nedre delar, från utloppet av sjön Stor-Skärjan till Fissjan vid Axmar bruk samt en mestadels skogsbevuxen strandnära zon på respektive sidor om ån. I området ingår även en f.d. flottningsdamm (Nydammen) vid Övre Hammaren samt den delvis igenvuxna Lillsjön som har tre utlopp, varav två är dämda. Området går i öster nästan fram till Axmar naturreservat och i sydväst ligger det bredvid Skärjåskogens naturreservat.

Särjån har både forssträckor, strömmande samt mera lugnflytande och breda partier. På några ställen delar sig ån och omsluter mindre öar och blockrevlar. Ån användes under perioden 1895 till 1940-talet för flottning och blev i samband med detta rensad på stora stenar och block. Sedan 1985 fram tills idag har flera insatser genomförts för att restaurera ån, bl.a. av Ljusne flugfiskeklubb, med syfte att få en livskraftig öringstam och gynna flodpärlmusslorna i ån.

Skärjån är idag reglerad genom att vatten som naturligt skulle ha runnit ner i Skärjån istället leds över från Tönnebrosjön via Stensjön till Hamrångeån och Vifors kraftstation. Detta sker under hela året, så länge vattennivån i Tönnebrosjön inte understiger 8,75 m i Tönnebrosjöns höjdsystem. Om vattennivån i Tönnebrosjön trots överledning tenderar att stiga över nivån +9,00 m ska vattnet avledas till Skärjån i den grad som krävs för att hålla nivån på dämningsgränsen. I praktiken blir det inte mycket vatten över för Skärjån, ibland kan den bitvis bli nästan helt torrlagd. Detta gör att livet i ån påverkas mycket negativt. Även den naturliga flödesdynamiken, med årliga översvämningar, påverkas mycket vilket bl.a. kan ses i form av ökad granunderväxt i de strandnära skogarnas tidigare naturliga svämplan.

Strandzonen består till stora delar av flacka, tidvis översvämmade marker med alluviala avlagringar. Både sumpig och mer väldränerad mark förekommer. Här finns lummiga, lövrika strandskogar med klibbal, glasbjörk, asp och ask. Inslag av lönn och lind förekommer. Det finns också inslag av f.d. ängsmarker som hävdats genom slåtter. Dessa intas nu mest av gles björkskog. Nedströms Övre Hammaren är de dock fortfarande relativt öppna. Trädskiktet i dessa flacka delar är mestadels yngre än 100 år även om äldre träd förekommer.

I området förekommer flera för naturvården intressanta arter. I floran märks förutom de mer vanliga högörterna fackelblomster, ängsruta och videört även mera ovanliga och sydliga arter såsom hampflockel, strandklo, sjöranunkel och safsa. Bland mossor, lavar

och svampar kan nämnas exempelvis ädellav, korallblylav, skorpgelélav, orange taggsvamp, raggtaggsvamp, dofttaggsvamp, veckticka och stor aspticka.

I ån finns bl.a. flodpärlmussla, flodkräfta, öring, stensimpa, flodnejonöga och utter. Bottenfaunan är artrik och innehåller både sällsyntare arter samt arter som är känsliga för föroreningar och försurande ämnen. Flera av områdets arter, exempelvis dagsländan Caenis luctuosa, stenflodtrollslända. bäckbaggen Stenelmis canaliculata och svartbent bäckbroms är arter vars huvudsakliga utbredningsområden är mera sydliga. Strömstare, forsärla, stjärtmes, mindre hackspett spillkråka, gråspett och lappuggla är exempel på fågelarter som har observerats i området.

Vad kan påverka negativt

Vid beskrivandet av sådant som kan skada de utpekade naturvärdena i ett område kan endast nu kända problem belysas. Det är viktigt att ha i åtanke att nya hot troligen kommer att identifieras i framtiden. De hot som är av global karaktär t.ex. klimatförändringar och atmosfäriskt spridna miljöbelastningar kan inte lösas genom skydd eller skötselåtgärder.

Att en åtgärd är angiven som hot gör att man ska vara extra uppmärksam. Åtgärden kan vara tillståndspliktig. Hur och var i området åtgärden utförs och vilken hänsyn som tas kan vara avgörande för om åtgärden påverkar området på ett betydande sätt eller inte, d.v.s. är tillståndspliktig eller inte.

Området är avsatt som naturreservat och är därigenom skyddat mot flera åtgärder, såsom skogsbruk etc., som har bedömts kunna skada dess naturvärden.

För respektive ingående Natura 2000-naturtyp- och art listas exempel på åtgärder som skulle kunna innebära en negativ påverkan.

Det strösta hotet mot områdets natur är effekterna av att endast en liten del av det naturliga vattenflödet tillåts rinna genom ån.

Bevarandeåtgärder

Området är skyddat som naturreservat. Bevarandemålen för naturreservatet överensstämmer till stora delar med bevarandemålen för Natura 2000-området. För att bevara och utveckla naturvärdena i området arbetar Länsstyrelsen för att ändra på rådande situation med nu gällande vattendom och tappning, vilka har en stark negativ påverkan på områdets natur- och friluftsvärden. Även en del restaureringsåtgärder av vattendraget och dess bottnar återstår att göras, bl.a. restaurering av sidofåror. Områdets skogar kommer inom flera av skötselplanens skötselområden att skötas för att i ökad utsräckning gynnsa framväxten av grova lövträd. Bl.a. kommer yngre- samt en del fullvuxen gran att röjas bort eller ringbarkas. Skötselåtgärderna beskrivs närmare i skötselplanen för naturreservatet. I övrig gäller föreskrifterna i reservatsbeslutet.

Bevarandetillstånd

Området som helhet bedöms ha dåliga förutsättningar för att uppnå gynnsamt bevarandetillstånd med anledning av gällande vattendom som innebär att det mesta av vattnet som skulle ha runnit i Skärjån i stället ska ledas bort till Hamrångeån. Med anledning av detta påverkas, förutom livet i själva åfåran, även flera av de strandnära biotoperna negativt av att de naturliga vattenfluktuationerna, inklusive återkommande översvämningar i svämplanen, minskar i omfattning.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

3260 - Mindre vattendrag

Areal: 12,8 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Skärjån är endast svagt påverkad av kanalisering och invallning, men är däremot kraftigt påverkad av flottledsrensning. Detta har bland annat resulterat i att botten på många håll består av en bädd av sprängsten. Vid restaureringen 1998 grävde man bort delar av denna och placerade ut block och lekgrus för lekande öring. Man muddrade vid detta tillfälle även åfåran norr och öster om Lillsjön. Totalt gjordes insatser på 8 olika platser inom Natura 2000-området samt på två platser nedströms mot havet. Även vid Lill-Tönnebrosjön, uppströms området åtgärdades ett vandringshinder.

Det finns efter restaureringen inga vandringshinder i denna del av Skärjån. Däremot finns fortfarande vandringshinder in till vissa av åns naturliga förgreningar.

Naturliga omgivningar med strandskogar, våtmarker och mader finns längs ån. Strandskogen erbjuder beskuggning av strandnära partier, vilket gynnar fisk och bottenlevande djur. Löv som faller i vattnet utgör skydd och föda för många arter. Tillgången på träd som har fallit i ån är däremot minimal, vilket missgynnar åns fauna.

Vattnet har en god kvalitet. Den antropogena belastningen är låg, pH-värdet är neutralt till svagt surt och vattnet har en god buffrande förmåga. Några sjöar längre upp i avrinningsområdet ingår i kalkningsprogrammet för länet, men ingen kalkning sker för närvarande. Skärjån har tidigare kalkats genom kalkdoserare.

Fiskfaunan är delvis påverkad, men har ändå ursprunglig karaktär. Genom åren har man satt ut Björkåöring, lax, harr och havsöring från Ljusnan. Ljusnanöringen har prioriterats sedan restaureringen 1998.

Definition av naturtypen:
Små till medelstora naturliga vattendrag eller delar av vattendrag i flacka landskap samt i skogs och bergslandskap. Naturliga variationer av vattenståndet och skiftande vattendynamik, med lugna till forsande vattendragssträckor, skapar en variation av strandmiljöer och bottnar med förutsättningar för hög biologisk mångfald. Vattendragen har en vegetation med inslag av flytbladsväxter, undervattensväxter och/eller akvatiska mossor.

Naturtypen kan delas upp i två undergrupper, en ”flytbladstyp” och en ”mosstyp”. ”Flytbladstypen” utgör hela eller delar av vattendrag i jordbrukslandskapet eller andra flacka delar av avrinningsområdet. Dessa vattendrag eller delar av vattendrag är mer eller mindre lugnflytande, relativt öppna (solbelysta) och har ofta ett relativt näringsrikt sediment. ”Mosstypen” utgör naturliga vattendrag med förekomst av olika arter vattenmossa (t.ex. Fontinalis) och annan karaktäristisk vegetation. Även dessa vattendrag kan i delar vara öppna och solbelysta, men har generellt mer strömmande vatten och steniga bottnar.

Naturtypen omfattar vattendrag av strömordning oftast mindre än 4 och/eller en årsmedelvattenföring lägre än 20 m3/s (i kontinental region ingår även större vattendrag).

Naturtypen avgränsas mot land av medelhögvattenlinjen.

För att tolkas som denna naturtyp bör vattendraget, i huvuddelen av sin sträckning, ej vara avsevärt påverkat av eutrofiering, försurning eller fysisk påverkan (kontinuitet, hydrologi, markanvändning i närmiljö), d.v.s. statusen enligt vattenförvaltningen får ej vara dålig eller otillfredsställande.

Karakteristiska arter: Bäckmärke, sommarlånke, hårslinga, rostnate, gräsnate, vattenmöja, grodmöja, sköldmöja, näckmossa, bäckkrypmossa, bäckradula, Amphinemura borealis, Amphinemura sulcicollis, Baetis muticus, åsandslända, Isoperla grammatica, Elmis aenea och Hydraena gracilis.

Mer information om Natura 2000 och Natura 2000-naturtyper- och arter finns på Naturvårdsverkets hemsida.

Bevarandemål

Utbredningen av mindre vattendrag ska fortsatt vara omkring 12,8 ha. Vattenkvaliteten är god och vattendraget har naturliga flöden och vattenståndsfluktuationer. Vattenlevande organismer har fria vandringsvägar. Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arterna sker.

Negativ påverkan

- Reglering av vattenföringen; småskalig utbyggnad i kvarvarande oreglerade vattendragssträckor eller fortsatt/ökad påverkan i redan reglerade vatten, t.ex. sänkt minimitappning, ökad korttidsreglering. Reglering kan orsaka störd flödesdynamik, fragmentering/ vandringshinder, överdämning av våtmarks- och strandområden, torrläggning av vattendragssträckor och/eller ändrade näringsförhållanden.

- Skogsbruk; avverkning av strandnära skog ger ökad instrålning/temperatur, fysisk störning, minskad tillgång på död ved respektive nedfall av organiskt material. Slutavverkning, markavvattning och skyddsdikning ger ökad avrinning och risk för erosion. Båda ingreppen kan orsaka grumling och igenslamning av bottnar samt förändrad hydrologi i strandmiljön.

- Jordbruk; intensiv växtodling i strandzonen ökar risken för erosion/grumling samt läckage av närings- och bekämpningsmedel. Upphörd hävd och/eller skogsplantering av strandnära ängar och mader ökar igenväxningstakten i strandzonen.

- Kanalisering, fördjupning och invallning för att förhindra översvämning. Minskade vattenståndsvariationer och jämnare flöde orsakar mer ensartade botten och strandmiljöer och minskar förutsättningarna för arter som är beroende av naturlig flödesdynamik.

- Vattenuttag under perioder med lågvattenflöde (framförallt i jordbruksområden) innebär risk för uttorkning, förhöjda vattentemperaturer och syrgasbrist.

- Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.

- Fiske som är ensidigt mot vissa arter eller som är för hårt i förhållande till vattendragets naturliga produktionsförmåga kan påverka konkurrensförhållanden och artsammansättning.

- Exploatering av strandområden är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga

strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.

- Infrastrukturanläggningar; byggande, underhåll och trafik kan orsaka grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen i diken och vattendrag. Broar och vägtrummor kan utgöra vandringshinder och vara flaskhalsar vid höga flöden (med risk för utspolning av vägbankar m.m.).

- Utsläpp av föroreningar från punktkälla, t.ex. avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet.

- Försämrad vattenkvalitet orsakad av antropogena, diffusa källor – försurning, miljögifter (inklusive metaller) och eutrofiering.

- Kalkning av omgivande stränder och våtmarker förändrar de fysiska och kemiska förutsättningarna för strandmiljöernas naturligt förekommande arter. Kalkning av naturligt sura (icke-antropogent försurade) vattendrag påverkar förutsättningarna för de arter som är anpassade till naturligt sura förhållanden.

Bevarandeåtgärder

Fortsatt biotopvårdande arbete samt att arbeta för att få till en mera gynnsam reglering av Skärjån.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt.

6450 - Svämängar

Areal: 2,4 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Definition av naturtypen:
Gräsmarker längs med större vattendrag norr om den naturliga Norrlandsgränsen som översvämmas under vår och sommar. Naturtypen har använts eller används fortfarande som slåtterängar (s.k. raningar). Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Naturtypen omfattar sådana marker som ännu hålls öppna genom hävd och/eller naturliga störningar.

Karakteristiska arter: Grenrör, brunrör, vasstarr, norrlandsstarr, gråstarr, tuvtåtel, lappelm, sjöfräken, fårsvingel, vitmåra, blåtåtel, stagg, rörflen, mandelpil, gullris, nordruta, smörbollar och strandveronika.

Bevarandemål

Utbredningen av svämängar är minst 2,4 ha. Ängarna har en mestadels öppen karaktär och saknar busk- och trädvegitation av igenväxningstyp. Naturtypen översvämmas regelbundet. Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arterna sker.

Negativ påverkan

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning.

- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag.

- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.

- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.

- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.

- Utebliven vårflod.

- Kväveläckage från angränsande marker kan påverka floran negativt.

- Dräneringar som torkar ut naturtypen.

- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverk-samhet.

- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Bevarandeåtgärder

Verka för att få till en mer naturliknande regering av Skärjån.

Bevarandetillstånd

Oklart.

7140 - Öppna mossar och kärr

Areal: 7,6 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Definition av naturtypen:
Habitatet är heterogent och omfattar ombrotrofa och minerotrofa, fattiga till intermediära, öppna eller mycket glest trädbevuxna myrar. De myrtyper eller myrelement som kan inkluderas är plana eller svagt välvda mossar och tillhörande laggkärr, nordlig mosse, plana (topogena) kärr, sluttande (soligena; lutning >3%) kärr – i synnerhet backkärr (lutning >8%) – samt torvbildande mader (sumpkärr). Torvtäcket är normalt minst 30 cm djupt, men kan vara tunnare i unga myrar. Gungflyn, mjukmattegolv med vanligen mossrik vegetation som p.g.a. luftvävnad i rotsystemet flyter på vatten eller lös gyttja, inkluderas oavsett torvdjup.

Morfologiska strukturer i torven är sällsynt och utgörs i så fall av mindre tuvbildningar. Trädskikt bestående av träd högre än tre meter får inte ha mer än 30% krontäckning.

Två undergrupper kan urskiljas:
- Svagt välvda mossar
- Kärr och gungflyn (kan indelas i fattiga och intermediära för uppföljningen)

Naturlighetskriterier: Myrens hydrologi och hydrokemi får inte vara starkt generellt påverkad av antropogena ingrepp. Slåtter kan bedrivas. Reversibla, mindre ingrepp som orsakat lokal störning i begränsade delar av myren kan medges.

Karakteristiska arter: Strängstarr, trindstarr, trådstarr, dystarr, sumpstarr, flaskstarr, kråkklöver, tagelsäv, kärrdunört, klockljung, kärrull, myggblomster, vattenklöver, myrlilja, kärrspira, vitag, brunag, dybläddra, dvärgbläddra, fetbålsmossa, stor skedmossa, guldspärrmossa, röd skorpionmossa, korvskorpionmossa, klubbvitmossa, flytvitmossa, sotvitmossa, klyvbladsvitmossa och krokvitmossa.

Bevarandemål

Arealen öppna mossar och kärr är minst 7,6 ha. Naturlig hydrologisk regim råder. Populationerna hos de för naturtypen typiska arterna minskar inte på ett påtagligt sätt.

Negativ påverkan

- Befintliga och tidigare genomförda ingrepp i form av dikning och andra markavvattnande åtgärder liksom dämning påverkar naturtypens hydrologi och hydrokemi, vilket kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning. Även markavvattningsföretag och dämning i närliggande våtmarks- eller fastmarksmiljöer kan påverka naturtypen. Effekterna kan vara uttorkning ökad igenväxning och erosion.

- Torvbrytning är ett hot som riskerar att öka i takt med efterfrågan på torv som energikälla och jordförbättringsmedel.

- Anläggning av skogsbilvägar över eller i närheten av naturtypen kan förutom påverkan på den fysiska miljön påverka hydrologin och/eller hydrokemin i ett område.

- Skogsbruk i närområdet; avverkning av fastmarksholmar och buffertzoner förändrar hydrologi, lokalklimat och struktur i övergångszonen mellan myren och fast mark.

Avverkning av närliggande fastmarksskog kan också orsaka läckage av näringsämnen ut på myren.

- Spridning av till exempel kalk, aska och gödningsämnen i naturtypen ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning. Motsvarande spridning av kemiska substanser i naturtypens närhet kan också skada genom luftburen deposition eller genom transport med tillrinnande vatten.

- Ökad våtdeposition av kväve gör att naturtypens vegetationssammansättning förändras med resultat att antalet vitmossor minskar, och andelen gräs, buskar och träd ökar.

- Samhällsbyggande med nya kommunikationsleder, anläggningar etc. kan direkt eller indirekt förstöra eller orsaka skada på naturtypen.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

9010 - Taiga

Areal: 4,3 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Definition av naturtypen:
Naturtypen förekommer i boreal-boreonemoral zon på torr-blöt och näringsfattig-näringsrik mark och innefattar i typfallet produktiv skogsmark. Enstaka områden finns i kontinental region. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 30-100% och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg. Små inslag av andra inhemska trädslag kan förekomma. Naturtypen innefattar även brandfält och stormfällningar som då kan innebära en lägre krontäckning.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog m.a.p. egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder, huvudsakligen brand/naturvårdsbränning, i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå om de utgör ett väsentligt värdehöjande komplement. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Skogens hydrologi ska inte vara under stark generell påverkan från markavvattning.

Näringskrävande örter finns endast undantagsvis.

Naturtypen hyser vanligtvis en mängd rödlistade arter som gynnas av lång skoglig kontinuitet, gamla träd, död ved eller brandfält och successionsstadier efter brand.

Karakteristiska arter: vårtbjörk, glasbjörk, ljung, kruståtel, kråkbär, skogsfräken, linnea, ekorrbär, harsyra, gran, tall, asp, skogsstjärna, blåbär, lingon, stor kvastmossa, vågig kvastmossa, husmossa, väggmossa, garnlav, gulvit renlav, grå renlav, fönsterlav, lunglav, skrovellav, lappticka, veckticka, kandelabersvamp, rosenticka, doftticka, granticka, ullticka, stor aspticka, rynkskinn, skogslämmel, mindre hackspett, lavskrika och tretåig hackspett.

Bevarandemål

Utbredningen av västlig taiga är minst 4,3 ha. Trädskiktet är flerskiktat och har en naturlig föryngring. Gamla träd och olika former av död ved finns i området. Det finns även fortsättningsvis stora lövinslag i skogen med arter som t.ex. ask, björkar och asp. Populationerna hos de för naturtypen typiska arterna minskar inte påtagligt.

Negativ påverkan

- Exploatering.

- Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.

- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning,

dikning, plantering och användandet av främmande trädslag.

- Markskador. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras. Detta gäller större markskador.

- Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet. På landskapsnivå utgör fragmentering ett betydande hot genom att partier med äldre skog förekommer allt mer isolerat, och genom att sammanhängande områden med kontinuitetsskogar splittras upp genom avverkningar.

- Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Så har till exempel vissa kväveföreningar den effekten att de är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.

- Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstår brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller särskilt brand som verkar över stora ytor, men andra viktiga dynamiska krafter är översvämning, vind och angrepp av insekter och svamp.

- Systempåverkande arter, till exempel klövvilt som i betydande delar av Norrland har påverkat förekomst av asp, rönn, sälg negativt. Andra hot är invasiva främmande arter som har potential att skada den naturliga floran och faunan.

Bevarandeåtgärder

I flera delar av områdets skogar kommer bortröjning av gran göras för att gynna lövträd.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

91E0 - Svämlövskog

Areal: 5,4 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Definition av naturtypen:
Naturtypen ligger i anslutning till sjöar eller vattendrag på jordar som är väl dränerade vid lågvatten. Skogen översvämmas regelbundet vid högvatten. Det sker en kontinuerlig pålagring av finsediment i samband med översvämningarna. Trädskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och ask/triviallöv (var för sig eller tillsammans) utgör minst 50% av grundytan. Ask, gråal och klibbal är de vanligaste trädslagen.

Kvalitetskriterier:
Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog m.a.p. egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen är i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd, död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier. Buskskiktet består ofta av olika videarter, brakved, olvon och vilda röda vinbär. Fältskiktet innehåller ofta högörter och ormbunkar, men även fattiga starrtyper förekommer.

Karakteristiska arter: Klibbal, gråal, gulsippa, strätta, glasbjörk, bäckbräsma, skärmstarr, hampflockel, älggräs, ask, humleblomster, strandklo, hägg, lundarv, alm och brännässla.

Bevarandemål

Arealen svämlövskog är minst 5,4 ha. Trädskiktet är olikåldrigt och död ved i olika former och nedbrytningsstadier förekommer. Skogen översvämmas regelbundet. Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtypen sker.

Negativ påverkan

- Exploatering av området i fråga.

- Avverkning, röjning, gallring, städning utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.

- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, plantering och användandet av främmande trädslag.

- Invasion av gran och främmande trädslag.

- Markskador och dikning. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras. Detta gäller större markskador, medan tramp sällan är negativt.

- Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet.

- Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada

organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Så har till exempel vissa kväveföreningar den effekten att de är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.

- Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller bland annat klimat- och väderfenomen och utbrott av vissa skadeorganismer. Bristen på översvämningar är särskilt allvarlig då naturtypen förutsätter det och kommer att övergå till annan skog om svämpåverkan upphör.

- Älg och annat vilt kan förhindra föryngring av lövträden.

- Nya sjukdomar och skadeorganismer som redan är införda eller har potential att bli ett problem om de införs.

Bevarandeåtgärder

Verka för att få till en mer naturliknande regering av Skärjån samt att upprätthålla kvalitén hos biotopen så gott det går genom att röja bort inväxande gran.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt.

1029 - Flodpärlmussla, Margaritifera margaritifera

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Livsmiljö:
Flodpärlmussla är knuten till vattendrag med strömmande och forsande partier. Arten uppträder i Sverige i allt från meterbreda bäckar till stora älvar. Arten förekommer från någon decimeters djup ner till 5 meter. Flodpärlmusslan förekommer i ett stort antal strömvattenmiljöer, allt från blockrika forsar till strömmande vatten med steniga och grusiga bottnar, mera sällan på rena sandbottnar. Strömhastigheten måste vara så hög att igenslamning, pålagring och inbäddning undviks under större delen av året. De små musslorna lever under sina första år nedgrävda i syrerika grusbottnar utan inslag av organiskt material. Flodpärlmussla saknas i områden med kalkrik berggrund. Arten utnyttjar i stort sett samma bottentyper som öring.

Reproduktion och spridning:
Flodpärlmussla är fakultativt hermafroditisk, och honor kan under vissa förhållanden uppträda som hannar och befrukta sig själva. Parningen sker under högsommaren. Hanarna släpper ut sina spermier i vattnet varpå en del av dessa sugs in av honorna med inströmmande vatten. De befruktade äggen utvecklas på honans gälar under 4–6 veckors tid till ca 0,05 mm stora glochidielarver. Under en begränsad period på hösten släpps larverna ut i vattendraget varefter en mycket liten andel lyckas fästa på en lämplig värdfisks (årsyngel av lax eller öring) gälar. Lyckosamma larver tillbringar en period på 9–11 månader fastsittande på fiskens gälar varefter de lossnar och faller till bottnen där de gräver ned sig i bottensedimentet. Efter en period på upp till 8 år, tills musslorna nått en storlek av ca 10-15 mm, kryper de upp och placerar de sig i filtreringsposition. Livslängden uppgår till 70–80 år i södra Sverige, och förmodligen betydligt över 100 år i landets norra delar. En åldersbestämd flodpärlmussla från Görjeån i Norrbotten var ca 280 år gammal.

Spridningsförmågan hos flodpärlmussla är dåligt känd. De parasitiska glochidielarverna kan förmodligen sprida sig åtskilliga kilometer under den långa period de sitter fast på värdfiskarna. Undersökningar från Skottland har visat att flodpärlmusslor har förmågan att vandra åtskilliga meter under ett dygn. Erfarenheter från vattendrag där arten delvis slagits ut visar dock att mera långväga riktade förflyttningar av stora musslor är sällsynta.

Övrigt:
Norska studier antyder att bestånd av flodpärlmussla har en hög grad av samevolution med de lokala värdfiskbestånden. I vissa vattendrag är överlevnaden bäst på öring och i andra på lax. I de fall fiskarna lyckas korsa en spridningsbarriär och etablera sig i ett nytt vattendrag har flodpärlmusslans glochidier ofta sämre överlevnad, till följd av att de stöts bort från den nya värden. För lyckosam föryngring är arten beroende av goda bestånd av lax eller öring, exakt hur täta de behöver vara är oklart.

Bevarandemål

Flodpärlmussla ska ha en livskraftig regelbundet reproducerande population i Skärjån.

Negativ påverkan

- Brist på lämpliga bottnar – många av de vattendrag där arten idag förekommer är reglerade, rensade eller kanaliserade.

- Reglering minskar vattenhastigheten och resulterar i ökad sedimentation i fördämda delar. I korttidsreglerade vattendrag uppkommer stora och onaturliga flödesvariationer. Flodpärlmusslan missgynnas genom försämrade strömningsförhållanden, minskad förekomst av värdfisk och minskad habitatkvalitet.

- Rensning leder till att musslor grävs bort samtidigt som det medför ökad sedimenttransport och minskad habitatvariation i vattendragen.

- Avverkning och borttagande av skuggande träd och buskar längs mindre vattendrag leder till kraftiga temperatursvängningar med höga maximitemperaturer. Bestånd i stora och djupa vattendrag lever i mera stabila miljöer och är inte alls lika känsliga. Minskad beskuggning leder ofta till ökad förekomst av makrofyter och därmed långsammare flöden och mera igenslamning. Körning i och vid vattendragen kan skada såväl musslor som dess livsmiljö samt bidra till ökad tillförsel av partiklar och försurande ämnen.

- Svaga värdfiskbestånd till följd av minskad habitatvariation, artificiella flöden och fragmentering/uppdelning av vattendragen.

- Försämrad vattenkvalitet till följd av utsläpp av bl.a. försurande och syretärande ämnen och bekämpningsmedel.

- Effekterna av ökade vattenfärg (brunifiering) är oklara, men kan förmodas ha viss effekt.

- Brist på lämpliga bottnar.

- Fragmentering i kombination med små delpopulationer. I många vattendrag är bestånden små och glesa samtidigt som det inte konstaterats förekomst av små musslor. Lokalt är bestånden så små att de riskerar att försvinna till följd av slumpfaktorer. Inte minst som fragmentering av vattendrag förhindrar spridning av såväl fisk som musslor uppströms.

- Försurning gör att musslorna får problem med kalkupptag och skalbildning. Vid pH-värden under 5 i kombination med höga halter fria aluminiumjoner är risken stor att musslorna dör. Ju yngre individ desto större känslighet mot låga pH och glochidielarverna är känsligast.

- Vattenuttag för bevattning av jordbruksmark liksom dränering av jordbruks- och skogslandskapet leder till kraftigt varierande flöden med periodvis risk för låga syrgaskoncentrationer samt torrläggning av små vattendrag.

- Övergödning leder till ökad produktion av organiskt material, vilket bidrar till igenslamning och sänkta syrehalter till följd av ökad nedbrytning. Den största antropogena närsalttillförseln lokalt står jordbruk och avloppsanläggningar för.

- Förekomst av främmande fiskarter som amerikansk bäckröding och regnbåge är ett hot då de kan konkurrera ut naturligt förekommande öring- och laxbestånd och därigenom ha negativ inverkan på flodpärlmusslans reproduktion.

Bevarandeåtgärder

Den viktigaste bevarandeåtgärden för flodpärlmussla att få till en mera gynnsam reglering av Skärjån, vilket Länsstyrelsen arbetar för. Det finns fortfarande också stora behov av återställningsåtgärder i ån.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt. Med tanke på åns nuvarande reglering är situationen för flodpärlmusslorna osäker.

1163 - Stensimpa, Cottus gobio

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Livsmiljö:
Stensimpa förekommer i många olika typer av sötvattenmiljöer med renspolad botten, från grunda brackvattensmiljöer till små bäckar. Arten är vanligast sträckor med strömmande vatten som har steniga och grusiga bottnar, men den går att hitta såväl på blockrika bottnar som rena sandbottnar.

Reproduktion och spridning:
Leken sker under försommaren, från slutet av april längst i söder till juni i norr. Hannarna hävdar revir kring en hålighet de har grävt ut under en sten och de vaktar den befruktade rommen tills den kläcks.

Spridningsförmågan hos stensimpa är inte känd i detalj. Erfarenheter från ofrivilliga introduktioner i Kävlingeåns vattensystem i Skåne (1960-talet och 1980-talet) visar att arten har förmåga att snabbt etablera starka bestånd i ett vattendrag. I dagsläget förekommer arten åtminstone 40 kilometer nedströms utsättningsplatsen.

Övrigt:
Födan utgörs av ryggradslösa djur, fiskrom och ibland fiskyngel. Vintertid dominerar små kräftdjur (Gammarus spp. och Asellus spp.), sommartid är födan mer varierad med en stor del insekter och insektslarver. Födosöket sker främst under skymning och gryning, men arten är även aktiv nattetid.

Bevarandemål

Stensimpa ska ha en livskraftig regelbundet reproducerande population i Skärjån.

Negativ påverkan

Exempel på åtgärder som kan påverka arten negativt:

- Förekomst av vandringshinder i vattendragen hindrar spridning uppströms.

- I korttidsreglerade vattendrag uppkommer stora och onaturliga flödesvariationer som leder till instabila bottenförhållanden.

- Rensning av vattendrag leder till att stora mängder lämpliga bottnar grävs bort samt ökad sedimenttransport och minskad habitatvariation.

- Avverkning och borttagande av skuggande träd och buskar längs mindre vattendrag leder till kraftiga temperatursvängningar med höga maximitemperaturer och ökad risk för igenväxning.

- Intensivt jordbruk leder till ökad eutrofiering vilket kan leda till igenväxning och förändrade bottenförhållanden.

- Lokala populationer hotas på sikt av försämrade syreförhållanden i bottnarna.

- Försämrad vattenkvalitet till följd av utsläpp av försurande, syretärande och gödande ämnen.

- Utsläpp och oförsiktig hantering av bekämpningsmedel.

- Effekterna av ökade vattenfärg (brunifiering) är oklara, men kan förmodas ha viss negativ effekt.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

1355 - Utter, Lutra lutra

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Livsmiljö:
Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder riklig tillgång på lättillgänglig föda året runt och som har tillgång till landområden där uttern kan vila ostört, föda upp ungar etc. Uttern är vintertid beroende av strömmande vatten som ger möjlighet till näringsfångst om sjöarna blir islagda.

Utterhonors hemområde omfattar ett område på cirka 28 kilometer strandlängd. Vuxna hanar har hemområden med en storlek av omkring 45 kilometer strandlängd. Hanarnas områden varierar i storlek beroende på områdets topografi, individuella egenskaper och närvaron av andra uttrar, speciellt andra hanar. Mellan könen kan hemområden överlappa och en hanes hemområde kan således omfatta en eller flera honors. Nya data indikerar att storleken på utterns hemområde kan vara dubbelt så stort i norra Sverige än som vad som är uppmätt i landets sydligare regioner.

Reproduktion och spridning:
För ett livskraftigt bestånd av utter krävs stora områden med mer eller mindre sammanhängande vattensystem. I små vattensystem, som ligger isolerade, blir populationerna mycket sårbara eftersom utbytet av individer försvåras eller uteblir. Ungarna, vanligen 2-4, föds i gryt under senvåren och försommaren. Gryten är belägna i direkt anslutning till vatten. Den vanligaste parningstiden är under senvintern och dräktighetstiden är cirka två månader. Familjegruppen, d.v.s. hona med ungar, följs åt i knappt ett år och splittras i samband med brunsten på våren.

Uttern kan, då den uppsöker nytt revir eller partner, förflytta sig långa sträckor. Förmodligen sker förflyttningar på flera tiotals mil, även på land utan anknytning till vatten.

Övrigt:
Utterns föda består mestadels av fisk som t.ex. lake, simpor och karpfiskar, men även groddjur, kräftor, större insekter, fåglar och mindre däggdjur kan ingå i dieten. Födovalet varierar mellan olika områden och även med årstiden. Sammansättningen av dieten återspeglar den tillgänglighet och förekomst av föda som finns i det område där uttern jagar. En vuxen utter konsumerar cirka 1-1,5 kilo fisk per dag. I Syd- och Mellansverige finns idag uttern företrädesvis i eutrofa vatten med täta bestånd av bl.a. vitfisk. Det beror på att miljögiftsbelastningen av fettlösliga ämnen är lägre i eutrofa sjöar jämfört med oligotrofa sjöar.

Bevarandemål

Utter ska förekomma regelbundet i området.

Negativ påverkan

- Höga halter av PCB har tidigare orsakat drastiska nedgångar av utterbeståndet i Sverige. Situationen på miljögiftsidan har dock förbättrats och under den senaste tioårsperioden har detta bl.a. medfört ett generellt sett ökande bestånd och en spridning in i tidigare uttertomma områden.

- Reglering av vattendrag, utbyggnad av vattenfall och strömsträckor.

- Årligen skördar biltrafiken ett relativt stort antal uttrar vilket inte är försumbart med tanke på att det svenska beståndet fortfarande är relativt litet. För utterpopulationen som helhet är sannolikt inte trafiken ett av de allvarligaste hoten men lokalt, framför allt i delar av södra Sverige, kan trafiken vara en begränsande faktor.

- Drunkning i fasta fiskeredskap. Här kan man ta lärdom av Danmark som har arbetat en hel del med att göra vissa fiskeredskap som dränker uttrar ”uttersäkra”.

- Uttern verkar inte vara så störningskänslig som man kan tro. Det finns utter i t.ex. centrala Mora, Uppsala, Nyköping och Norrtälje. De är påfallande okänsliga för störningar som är konstanta eller regelbundna och som inte direkt är riktade mot vattenbiotopen, t.ex. bakgrundsbuller från en tätort eller jordbruksmaskiner. Däremot, vid en oregelbunden störning (t.ex. vid intensiv kanotpaddling vissa helger), visar uttrarna tecken på att bli störda.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

Dokumentation

Länsstyrelsen i Gävleborg. (2006). Bevarandeplan för Skärjån. Dnr 511-9205-06, 00-001-064

Länsstyrelsen i Gävleborg. (2015). Bildande av Skärjåns naturreservat. Beslut 2015-12-16. Dnr 511-6028-12, 80-243

Naturvårdsverket. (2016). Natura 2000 i Sverige. http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000-i-Sverige/ [2016-06-01]

Bilagor

Karta

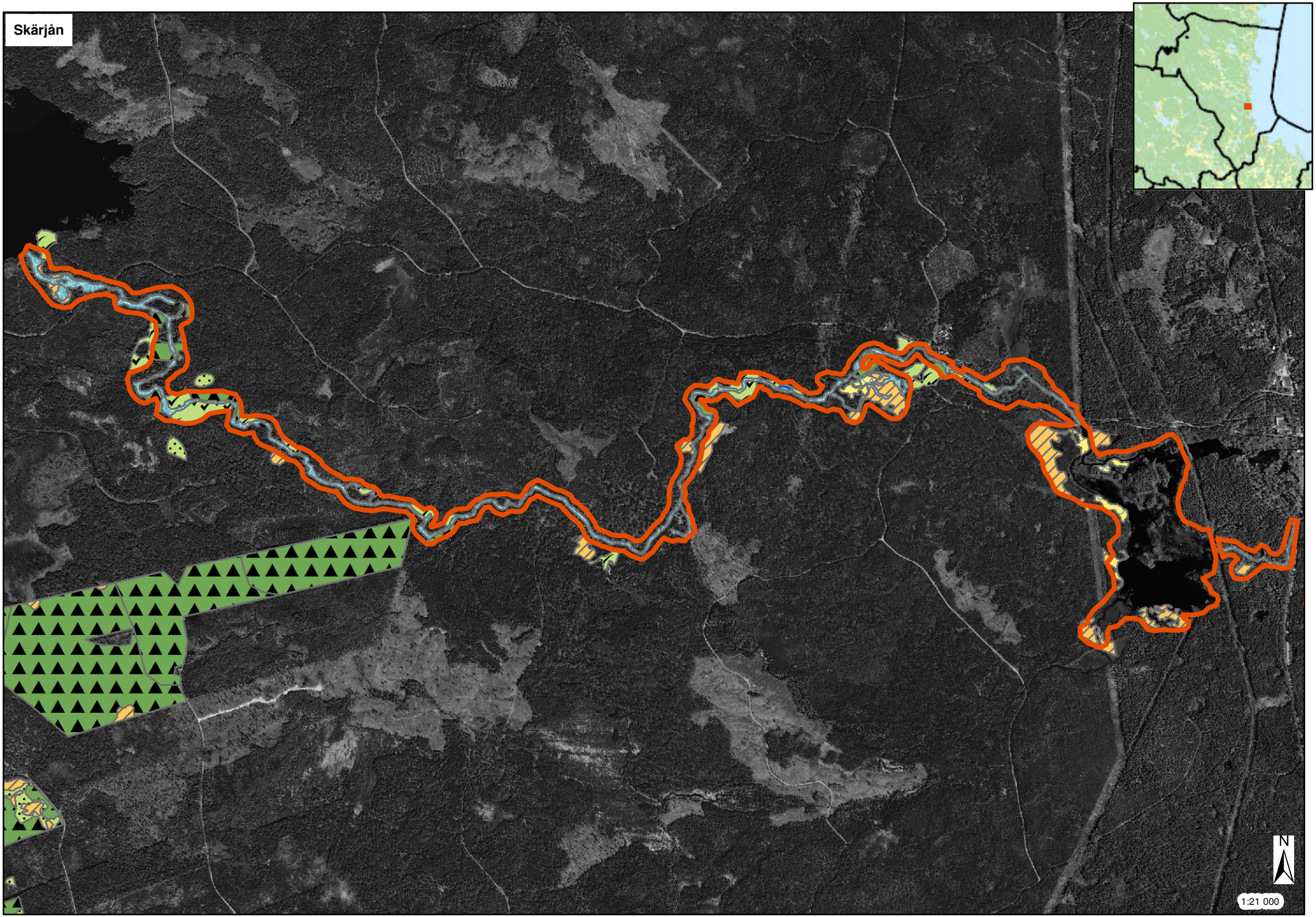

© Lantmäteriet Geodatasamverkan, Naturvårdsverket och Länsstyrelsen Gävleborg

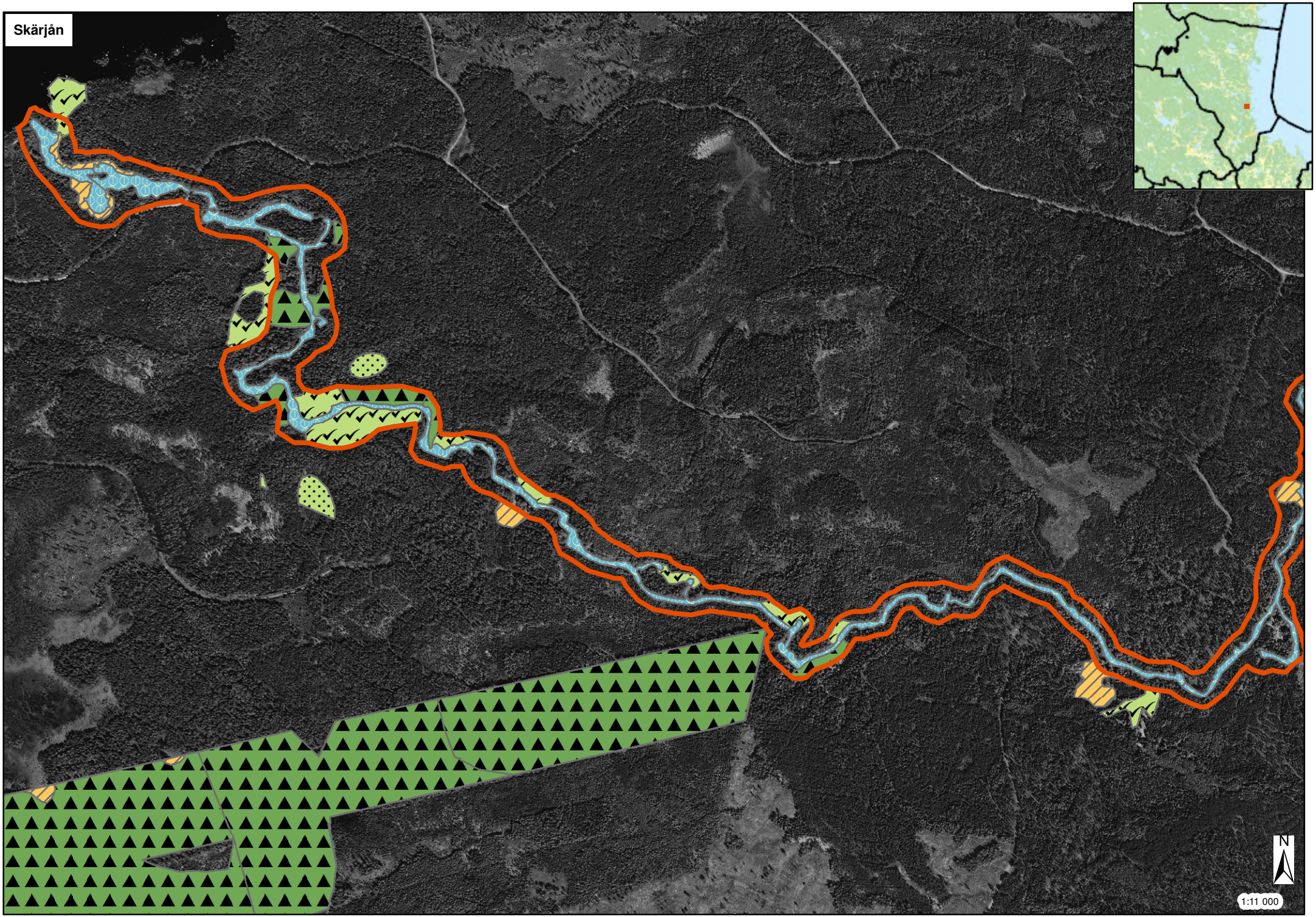

© Lantmäteriet Geodatasamverkan, Naturvårdsverket och Länsstyrelsen Gävleborg

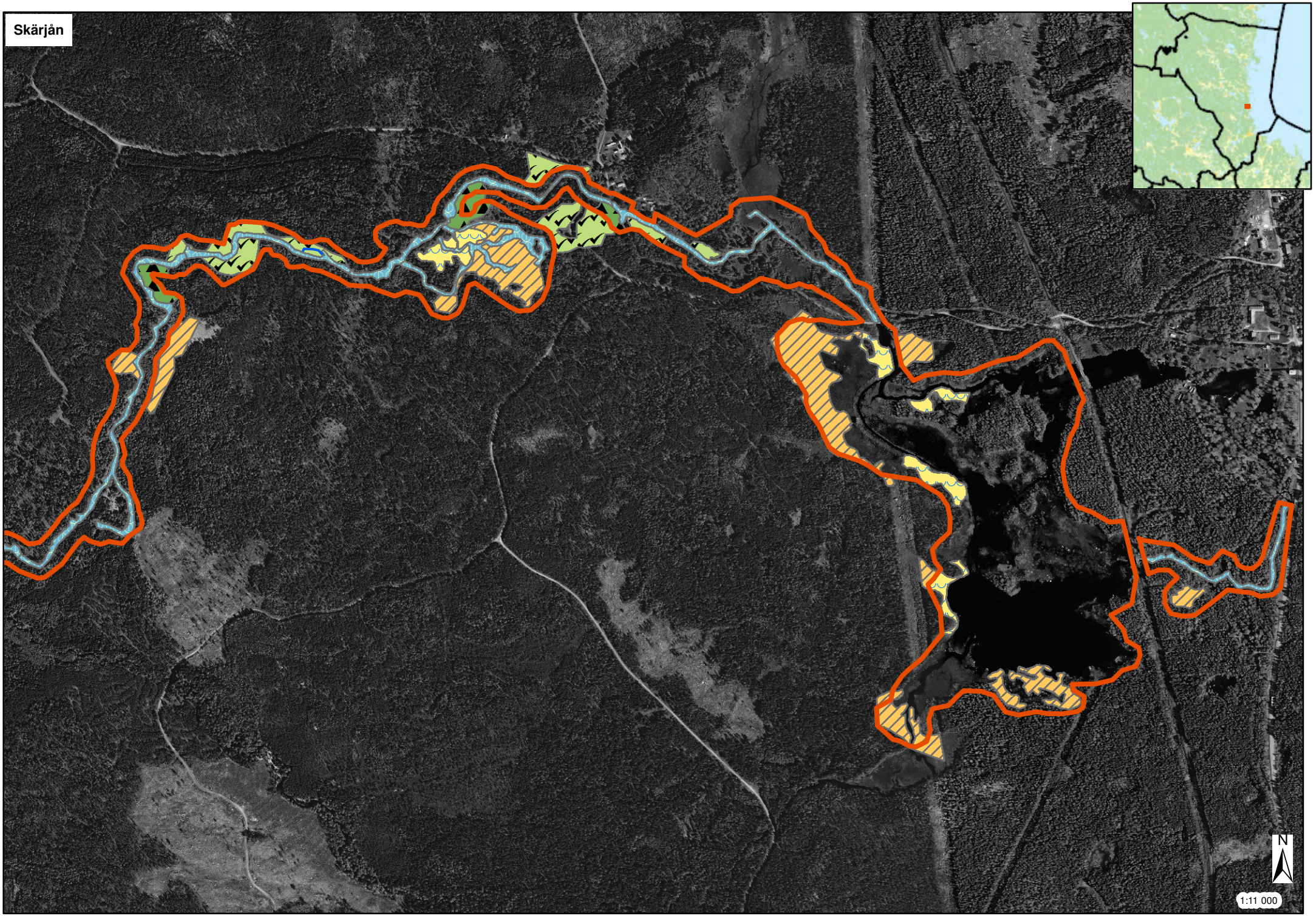

© Lantmäteriet Geodatasamverkan, Naturvårdsverket och Länsstyrelsen Gävleborg

Skärjån

Legend

- 126 Mindre vattendrag <3 m (3260)
- 127 Mindre vattendrag 3-6 m (3260)
- 3260 - Mindre vattendrag
- 6450 - Svämängar
- 7140 - Öppna mossar och kärr
- 9010 - Taiga
- 9740 - Skogbevuxen myr
- 9750 - Svämlövskog
- Natura 2000-område